

MUSULMANS I/A CATALUNYA. D'ABANS I D'ARA

PERE BALANÀ

La invitació i l'amabilitat de Baraka, organització de Barcelona que, aproximadament una vegada al mes, il·lustra amb diversos actes culturals la promoció dels seus productes, procedents bàsicament del Marroc, em van permetre, el passat dia 3 de juny, celebrar una xerrada-col·loqui al centre cultural Convent de Sant Agustí, de la ciutat comtal, sobre el tema "Què en tenim, de musulmans?". Les reflexions que segueixen no són, per consegüent, sinó una síntesi del que allà s'hi va dir, augmentades amb altres argumentacions que provenen en línia directa de circumstàncies i informacions posteriors. En citaré, només, els esdeveniments del barri de Ca n'Anglada, a Terrassa, els aldarulls i agressions produïts a Banyoles, les previsions de l'immediat futur marroquí arran de la mort del rei Hassàn II i de la proclamació de Muhàmmad VI -seguides de prop per l'analista Antoni Segura i Mas, que remarca el caràcter més "aperturista" del nou règim alauita-, la visita a Barcelona de l'imam de la Meca, les manifestacions antiracistes promogudes en diversos indrets per SOS Racisme i altres entitats, etc. No es tractarà, doncs, d'una col·laboració erudita a la revista -per bé que hauré de referir-me mínimament a uns quants textos publicats-, sinó de l'anàlisi d'un perfil històric que, amb signes canviants, sembla que ha marcat, i marca amb vigència d'actualitat, la nostra realitat quotidiana.

Així ens trobem que encara resulta vàlida l'esquematzació que vaig oferir a *Els musulmans a Catalunya (713-1153)*. Assaig de síntesi orientati-

va.¹ Allà assenyalava dos paràmetres -el temps i el nivell socioeconòmicocultural de les persones- per intentar justificar, amb les quatre combinacions possibles, el que he anomenat sempre "l'arabofòbia latent", la qual hom pot detectar amb una certa facilitat arreu de Catalunya. Aquesta expressió, llavors innovadora, va obtenir un cert ressò entre els historiadors de casa nostra i fins i tot m'he pogut permetre el petit luxe de detectar-la en l'important *Diccionari d'Història de Catalunya* (Edicions 62), on ni tan sols apareix l'entrada "àrab" (no hi falta "jueu", és clar!).²

Tanmateix, ningú no pot negar a hores d'ara que, des dels inicis del segle VIII fins a la recuperació de la ciutat de Narbona pels francs, l'any 759, els musulmans van ocupar pràcticament tot el territori del que més endavant esdevindria Catalunya, part integrant de la monarquia visigòtica enderrocada. Tampoc no se'ns han d'escapar les dates quasi mítiques del 801 i del 985. Arran de la primera, la ciutat de Barcelona deixà de ser governada pels nouvinguts i, com a conseqüència gairebé ineluctable, la historiografia nacionalista s'ha apressat a distingir rodonament entre les dites "Catalunya Vella" i "Catalunya Nova". Distinció curiosa, per cert, perquè després trobem

1. Sabadell, AUSA, col·lecció "Orientalia Barcinonensia", núm. 13, 1993, exhaurit i no reeditat.

2. En premsa a "Acta Historica, Archaeologica et Mediaevalia" (Barcelona).

una gernació de meticuloses exposicions sobre el fet que la veritable Catalunya no rep el seu nom almenys fins al segle XII -amb l'efímera conquesta de Mallorca en temps de Ramon Berenguer III- i resulta que, amb efectes retroactius, i a priori, ja l'havíem dividida en "Vella" i "Nova". Aquesta, per tant, i al meu entendre, és una distinció metodològica que caldria matisar a partir d'ara amb molta cura, sobretot a nivell d'erudició. També, en relació amb aquesta dicotomia, no oblidem que el doctor Antoni M. Badia i Margarit hi va recolzar una bona part de la seva tesi -discutida, no cal dir-ho- sobre la formació i distribució geogràfica dels dialectes central i occidental del català.³

La data del 985, amb la conquesta i destrucció de Barcelona per al-Mansúr -exactament el dia 6 de juliol-, la frustrada petició subsegüent d'ajut als monarques carolingis per part del comte de Barcelona i el canvi de dinastia a la corona de França -entronització dels capets-, són fets històrics que es van utilitzar en el seu moment (1988) per intentar justificar la recerca d'un moment cronològic exacte per celebrar una suposada "independència política de Catalunya". Resultats tangibles: 1) la commemoració del mil·lenari de Catalunya l'any 1988, i 2) la celebració del "Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)"⁴. Al llarg del darrer, precisament, es feia ben palès -quina contradicció!- que la citada independència no havia estat cosa d'un dia, ni d'un any, ni tan sols d'un segle!

Però el debat vertader, el de fons, sobre la qüestió dels musulmans i/a Catalunya, ha estat obert en canal els darrers anys, aprofitant l'avinentsa de diversos fets concurrents.

1) L'existència inequívoca d'una nodrida his-

3. *La formació de la llengua catalana. Assaig d'interpretació històrica*. Abadia de Montserrat, col·lecció "Biblioteca Serra d'Or", núm. 32, 1981.

4. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1991-1992, dos volums.

toriografia de caire tradicionalnacionalista (des de la Renaixença fins als nostres dies) que rebutjava, gairebé d'entrada, el fet d'explicar -o que limitava els seus comentaris al mínim imprescindible- el període de dominació islàmica sobre una gran part de les nostres contrades. En la plasmació didàctica d'aquesta orientació, el lligam tradicional de la llarga formació nacional de Catalunya (segles VIII-XII) -més que XI- es feia sempre amb l'aparició dels francs i de la dinastia carolíngia, que ens orientaven així vers la septentrional i rica Europa i ens allunyaven tant de la resta dels pobles hispànics com del subdesenvolupat sud de la Mediterrània.

En alguns articles més o menys erudits ho he documentat a bastament amb càlculs estadístics i no val la pena que hi insisteixi aquí. Però hi voldria afegir només dues dades noves. En primer lloc, un exemple paradigmàtic que mai no havia citat, la *Història de Catalunya* de Montserrat Llorens, Rosa Ortega i Joan Roig (Barcelona, Vicens Vives, 1993), on el tema de "La invasió sarraïna" -quina mala fortuna han arribat a fer alguns termes històrics per bé que apareguin constantment a la documentació medieval, del tot acrítica!- ocupa 22 línies en una pàgina a doble columna en el conjunt d'un llibre que "només" té 538 pàgines i que, evidentment, és un manual que no pretén ni assolir el nivell universitari. I, en segon lloc, la pàgina i mitja -la pàgina sencera és ocupada per complet amb documents de treball dirigits als alumnes- que l'anomenada "matèria de modalitat" per al nou batxillerat d'humanitats o de ciències socials ofereix en un resum d'aquella mateixa obra, titulada *Arrels* (Barcelona: Vicens Vives, 1999), dels mateixos autors, sobre un total de 217 pàgines i sota la rúbrica aclaridora d'"Els antecedents" dels comtats catalans i de la societat prefeudal.

2) La celebració tan esperada -i ajornada constantment- de l'exposició "L'Islam a Catalunya", que va tenir lloc al Museu d'Història de Catalunya entre els mesos de novembre de 1998 i febrer de 1999 amb la consegüent publicació de dos volums:

un d'estudis i l'altre amb el catàleg detallat de les peces exposades. Aquí la conjunció "i" era d'imposició obligada, atès que el visitant penetrava en l'exposició a través d'una sala on es definia què era l'Islam des dels seus orígens i en sortia per la sisena i darrera havent contemplat bàsicament un conjunt de retalls de notícies de la premsa sobre les relacions actuals del nostre país amb l'enorme diversitat del món islàmic. En aquest final, hi predominaven les informacions sobre les característiques de la immigració magribina dels darrers decennis a Catalunya i les iniciatives de caire institucional, com les que es duen a terme, a nivell de cultura, des de l'Institut Català per a la Mediterrània o, en una línia diguem-ne més "social", des d'algunes conselleries de la mateixa Generalitat de Catalunya.

3) La publicació, també força recent, d'un seguit d'obres que han pretès trencar d'alguna manera l'oblit o la perspectiva esbiaixada de 440 anys d'història de les nostres terres en què els musulmans alguna cosa hi havien tingut a veure, encara que només sigui perquè, com diu Michel Zimmermann, "Catalunya deu a l'Islam l'ésser, però com a oposició o com a agent oponent". Penso que d'aquesta frase quasi lapidària, en som deutors, a hores d'ara, pràcticament tothom. L'he aprofitada personalment a *L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII)*,⁵ la va emprar el conseller de Cultura, Sr. Joan M. Pujals, en la inauguració de l'exposició esmentada abans, l'usà el president de la Generalitat de Catalunya, el Sr. Jordi Pujol i Solel, en la presentació del primer volum del catàleg i, per no allargar-me amb més exemples, acabaré amb el seguiment que en fa la *Història medieval de Catalunya*, de Josep M. Salrach i Mercè Aventín (Barcelona: Edicions de la UOC-Proa, 1998).

Però vet aquí que fa pocs mesos, en la línia

de publicacions que comentem, va sortir al mercat un llibre "d'encàrrec" coordinat per Miquel Barceló, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona, fruit de la col·laboració de diversos deixebles seus i titulat ben senzillament *Musulmans i Catalunya* (Barcelona, Empúries, col. "Història de Catalunya, núm. 1, març de 1999). En aquesta ocasió la "i" ja havia adquirit un valor quasi "substantiu". Amb paraules del coordinador mateix: "Posar títol a aquest llibre només ha sigut possible acceptant alguns compromisos conceptuals i convencions acadèmiques i editorials que han de ser, doncs, adequadament exposats. *Musulmans i Catalunya és menys enganyador que, per exemple, Musulmans a Catalunya o, molt menys encara que L'Islam a Catalunya, però, tanmateix, indueix a confusions greus i les promou*".

Barceló té tota la raó del món, i la hi haurem de donar sempre, si admetem la restricció del significat precís dels títols dels llibres al nivell de la investigació erudita i universitària. No és aquest el moment d'encetar una controvèrsia sobre la qüestió, la qual seria bastant estèril, al meu entendre, perquè tots partim de la base que Catalunya ha estat sempre una entelèquia històrica abans dels inicis del segle XII i, àdhuc, ja des de Ramon d'Abadal, ens hem inventat i utilitzat el concepte de pre-Catalunya (com al meu *Crònica política de la pre-Catalunya islàmica*, Rafael Dalmau, editor, col. "Episodis de la Història", núm. 291-292, 1992; Salrach i Aventín a l'obra citada etc.). També argumenta Barceló amb autoritat la dificultat d'anomenar aleshores els darrers reductes musulmans, especialment els de la vall de l'Ebre (zones de Lleida i Tortosa), els quals no foren incorporats a la resta de Catalunya fins quasi mitjan segle XII. En definitiva, les diverses formes utilitzades en els títols d'obres publicades amb la intenció de tractar aquesta etapa històrica ben delimitada parteixen totes d'una convenció divulgadora evident, de la mateixa manera que iniciar una col·lecció d'Història de Catalunya amb un llibre sobre *Musulmans i Catalunya* plantejat en

5. Barcelona, Rafael Dalmau editor, col·lecció "Nissaga", núm. 13, 1ª edició: 1997.

els termes que proposa l'equip de la UAB també pot causar una certa estranyesa.

Malauradament, i havent-la encarregada, el mateix diari català que condemnava explícitament el veto del candidat Pasqual Maragall a la presència dels seus periodistes en un acte polític, no ha volgut o no ha considerat prou important de publicar la ressenya del llibre coordinat per Barceló, tal vegada perquè en la cloenda hom hi deia textualment: *“Tot plegat, peccata minuta per a una obra que ha sortit al mercat editorial per acomplir una funció dissenyada més per l'empresa que pels qui l'han dut a terme mitjançant la paraula escrita”*. Aquest acabament, com és lògic, pot espantar els responsables d'una secció “cultural” que és confegida amb els comentaris, glosses i crítiques procedents de textos exportats per “tot” el sector editorial català. Aquest, això no obstant, a l'hora de publicar la seriosa i elaborada tesi de doctorat de Dolors Bramon, ha esmenat el seu primmirat títol original i ha copsat l'oportunitat de presentarla amb el més “atractiu” de *De quan érem o no, musulmans, Textos del 713 al 1010 (Continuació de l'obra de Josep M. Millàs i Vallicrosa* (Vic, Eumo, en premsa).

Doncs bé, ara que ja hem considerat les raons objectives de l'actualitat del tema en la seva vessant històrica, podem passar a l'anàlisi d'alguns elements de distorsió que enllacen amb la realitat de la presència de musulmans a Catalunya; els hem viscut aquests darrers mesos contemplant-los i comentant-los amb raons no massa entenedores o admissibles en una societat que es vanta de la seva capacitat d'assimilació dels elements foranis (està tan de moda, parlar de multiculturalitat!). Recordeu, sinó, els mapes d'aquesta “Catalunya musulmana” que hem anat descobrint dia a dia a la premsa, amb la distribució comarcal i local dels immigrants musulmans -sobretot magrebins, uns 50.000-, la ubicació de les seves mesquites i carnisseries pròpies, l'índex d'escolarització dels seus nens i nenes, el del seu coneixement respectiu del català i del castellà, etc. Només van faltar

la divulgada crítica unànime de tota la premsa marroquina dirigida contra els fets de Terrassa i les manifestacions organitzades contra la xenofòbia perquè, durant dos dies seguits del mes de juliol, la televisió pública de Catalunya emeté sngles reportatges sobre la important tasca duta a terme a Viladecans (Baix Llobregat) per millorar les condicions de vida dels immigrants magrebins i facilitar-ne la “integració” i sobre els cursos de formació professional organitzats a Banyoles per tal que la mà d'obra no qualificada d'origen africà es pugui incorporar cada vegada amb més preparació al món del treball industrial. Més endavant, l'ajuntament de Terrassa, encapçalat alhora pel president de la Diputació de Barcelona, també va córrer a dotar una partida pressupostària amb finalitats semblants.

Diuen que, en democràcia, la crítica és sempre constructiva. Però potser molts ciutadans de Catalunya han arraconat aquesta premissa de la mateixa manera que han perdut un notable grau de confiança en la seva classe política o en l'eficàcia, rapidesa i imparcialitat de la justícia. Tot és possible. Ara bé, l'acceptació de la crítica hauria de ser indefugible si el que pretenem és anar endavant i progressar. Per això en permetré d'exemplificar-la amb un cas relatiu als dos temps del títol que duu aquesta col·laboració: abans i ara.

Bon amic, i amb l'acurada manera de treballar que sempre l'ha caracteritzat, Josep M. Salrach, prologuista de l'obra citada *Els Musulmans a Catalunya (713-1153)*, deia convençut que aquesta podia *“induir a l'error de creure que veritablement hi hagué una Catalunya islàmica. I alguna cosa d'aquesta passa en el llibre, escrit amb el propòsit de demostrar que en la constitució “biològica” dels catalans hi ha un percentatge molt elevat de cromosomes àrabo-berbers (“una nissaga aràbiga” és el títol de la cloenda)”*. L'autor del llibre, amb una actitud equànime, i per descomptat, no se'n va fer creus, d'aquest comentari, perquè tot depèn del grau i del cristall, ja se sap. A tall d'exemple, recordaré que el Dr. Joan Vernet, en època que podríem considerar

de joventut (1956), va publicar, a la revista "Bages" (Manresa), un article titulat *Los reyes de Aragón ¿son de ascendencia árabe? Un documento curioso, que en versió catalana es va titular L'origen dels nostres reis, segons un manuscrit àrab*, "Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics" (Barcelona). I ningú no hi va veure res de malèfic al darrere de l'estudi, com és lògic! També em sembla relativament interessant insistir en el fet que, en efecte, el mot català "nissaga" té una etimologia aràbiga confirmada per les profundes investigacions de l'arabista hispànic amb més acceptació científica internacional als nostres temps, el Dr. Federico Corriente, la qual coincideix, al mateix temps, amb l'exposada en aquell llibre i millora la que ell defensà a *Arabismos del catalán y otras voces de origen semítico o medio-oriental* ("Estudios de Dialectología Norteafricana y Andalusí", Zaragoza, nº 2, 1997, p. 61). El que hom no podia preveure llavors era que la telenovel·la pionera -i més cèlebre- de TV3 adoptaria aquesta paraula com a primera del seu títol i encara en faria una segona part. En aquesta casualitat, és clar, ningú no hi haurà copsat cap mena de perverses intencions arabòfiles!

Doncs res de tot això! A part que el concepte d'ètnia o de raça han estat depassats pels avenços científics més actualitzats i que, si de cas, hauríem d'haver-nos referit més aviat als gens que als cromosomes, allò que sempre he volgut mantenir en les meves exposicions sobre la història de la presència islàmica en els territoris que més tard serien anomenats en conjunt Catalunya és que la petjada d'aquests grups poblacionals aliens va tenir més pes del que la historiografia catalana no li ha volgut donar mai. Aquesta voluntat de reconeixement imparcial es pot justificar per diverses raons:

1) A la fi, Barceló, dins l'obra citada, diu que l'Estat islàmic -únic per a tot Al-Andalus i no específic en absolut per a les nostres comarques, és clar!- es va construir sobre una percepció regular de les rendes -impostos- de la pagesia i que,

en aquest procés, va pactar amb tota mena de poders adjacents o limítrofs però, sobretot, amb les tribus berebers, reconegudes -també ja era hora!- com a constitutives de la majoria dels immigrants més o menys islamitzats que es van instal·lar a la península ibèrica durant tota l'Edat Mitjana i en onades que costa de situar cronològicament amb precisió, per assolir els seus fins i perquè controlava un monopoli d'encunyacions monetàries que farien possible el funcionament rodó del sistema econòmic.

2) Els pagesos eren el sector poblacional majoritari en relació amb el reduït nombre d'habitants que s'establiren a les escasses ciutats que havien superat la crisi urbana iniciada durant el Baix Imperi romà. I, a les ciutats, la minoria dominant devia fer valer el seu origen àrab alhora que s'envoltava, quan li convenia, de servidors fidels d'altres orígens (eslaus, per exemple).

En aquest sentit, amb motiu de l'òbit del rei Hassàn II del Marroc, la premsa no es va oblidar de remarcar que aquell sobirà reivindicava un origen alauita -és a dir, com a descendent directe d'Alí, gendre del profeta Mahoma- i que durant el seu llarg regnat va evitar de visitar la zona nord-est del seu país, el Rif, enclavament natural d'un dels grups berebers marroquins més nombrosos. A tot Al-Andalus, i per tant també en les futures terres catalanes, aquells camperols seguien les pautes de conducta ancestrals que exercien al Màgrib i, en termes econòmics elementals, tendien a la captació i engrandiment dels seus respectius patrimonis en gran part mitjançant la pràctica tradicional de l'endogàmia i també, possiblement, intentant la incorporació de dones nadiues a les seves unitats bàsiques de producció (tribu, clan, segment clànic), identificats sovint gràcies a la toponímia. Aquesta mena de comportament va ser molt ben explicat ja fa anys per Pierre Guichard a *Al-Andalus. Estructura antropològica de una sociedad islàmica en Occidente* (Barcelona: Barral ed., col. "Breve Biblioteca de Reforma", 1976). Afegim-hi que aquest investigador, això no obstant, deduïa

que, almenys durant els segles IX i X, la societat d'Al-Andalus va tenir un caràcter doble i no fusionat: d'una banda existia la societat indígena i, de l'altra, la societat arabobereber.

3) Hem d'acabar admetent que, sens dubte, d'acord amb l'anomenat fenomen d'islamització, el qual implica quasi sempre l'arabització lingüística -l'Islam continua essent la religió monoteista que s'expansiona encara avui dia a un ritme major a nivell mundial i fins i tot el Papa ha alertat sobre aquest perill en relació amb Europa-, un determinat percentatge de població musulmana va formar-se en el si de la societat indígena -inclosa la d'aquí- segurament ja des dels primers moments. Eren els anomenats "muladins" (*muual-ladún*) "afillats o adoptats per l'Islam", dels quals he parlat en altres ocasions i entre els quals es comptaven les famílies més prominents de l'antiga aristocràcia local.

Així he afirmat, posem per cas, i seguint els estudis sociològics i estadístics de Richard Bulliet, que els primers interessats a convertir-se a l'Islam, en una terra on -convé recordar-ho- encara hi havia nuclis importants de població pagana, eren els components de les dites oligarquies -comarcals, si seguim la terminologia usada per Míkel de Epalza-, que així esdevenien membres d'una facció "col·laboracionista" amb les noves autoritats musulmanes. O bé que la islamització dels nadius podia haver arribat a ser contemporània de la d'alguns grups berebers recentment immigrants des del nord d'Àfrica. En qualsevol cas, si no podem parlar pròpiament d'una "Catalunya islàmica", les fonts històriques ens demostren que sempre va ser més fàcil la conversió no forçada a l'Islam que no pas la contrària. Segons el citat Bulliet, el moment àlgid d'islamització va correspondre als inicis del segle X i, en conseqüència, l'anacrònica "Catalunya Vella" hauria restat menys "contaminada" per la religió sobrevinguda, atès que el segle IX ja havia estat repoblada per la iniciativa dels comtes.

4) Aquesta és la visió usual de la gent del carrer, dels no especialistes en qüestions històri-

ques i, menys, en aquesta època tan escassament coneguda. A una "Catalunya Vella", bressol del que després seria la Catalunya "de debò", podem oposar-hi amb naturalitat una "Catalunya Nova" on les coses devien anar per altres viaranyes. ¿No li recorda, al lector, aquest plantejament, l'hispanic medieval i modern dels "cristianos viejos" enfrontats als "cristianos nuevos", els quals eren mirats tothora amb suspicàcies? De la mateixa manera, i ho he explicat en altres ocasions, la Covadonga asturiana immaculada tindria el seu paral·lel a les nostres terres pel fet que tots els historiadors, seguint les passes de Francisco Codera, han volgut deixar un racó del Pirineu (el Pallars?) alliberat de qualsevol mena de domini islàmic fix. Però, com diu Barceló, no hem de fer massa cas d'unes fonts escrites -les cròniques, històries i annals aràbics- que sempre han estat susceptibles de manipulacions, perquè constituïen el registre informatiu generat per l'Estat islàmic i per les seves administracions delegades, i hem d'anar preferiblement a la recerca de les restes tangibles de l'anomenada "cultura material".

5) Fins i tot en plena "Catalunya Vella", l'estada dels musulmans que s'hi van instal·lar, i el cronista al-Udri (segle XI) en dona fe quan explica com els cabdills araboberebers revoltats contra una autoritat islàmica superior cercaven recer prop de les seves famílies en aquesta zona, equival en termes cronològics a unes tres generacions vitals. Un cop delimitats els naixents comtats, tant al *Repertori d'Antropònims Catalans (RAC)* publicat per l'Institut d'Estudis Catalans com als recents dos primers volums de *l'Atlas de la Catalunya carolíngia* (dedicats a Besalú, Empúries i Peralada), comprovem que es van conservar noms de lloc llatinitzats, com ara *Gaffari* (Jàfar), *Abdirama* (Abdurrahman), *Tamim* (Tamím) i *Maruano* (Maruà), que corresponien sens dubte a antropònims islàmics, per bé que hom tendeix a creure que podien ser els d'alguns dels anomenats *hispani maiores*, emigrats cap al nord des de les terres andalusines.

¿No podem acceptar amb el mateix índex de suposició la possibilitat de la permanència de grups islàmics reduïts en entorns rurals pacífics, si tenim en compte que les primeres reglamentacions sobre les obligacions dels musulmans vençuts i rendits -o sobre la seva expulsió definitiva- es documenten més tardanament, arran de les capitulacions aplicades a les ciutats que els comtes i les seves hosts anaven ocupant? ¿O bé que la toponímia de nova creació -segle VIII- es pot fossilitzar aviat si el significat dels noms de lloc és desconegut per repobladors nous que s'instal·len més tard en un determinat indret?

Si canviem radicalment d'òptica cronològica, el passat 16 de juliol podíem llegir a la premsa una teoria actual -plenament assumida- sobre la integració assolida en fase de segona generació, és a dir, dels fills dels immigrants magrebins que són escolaritzats a la Catalunya del 1999. El mateix fenomen ha estat estudiat a diversos països europeus (*Lengua y cultura de origen: niños marroquíes en la escuela española*, Madrid: Ed. del Oriente y del Mediterráneo, 1999). Personalment sempre he cregut més en la integració sòlida a partir de la tercera generació, i així ho he manifestat en tots els fòrums, col·loquis i debats on l'obsessió per assolir aquesta integració de forma ràpida desconex el paper essencial que el temps hi juga i pretén una acceleració basada en actuacions "de xoc". No oblidem que, en termes antropològics, la integració i la aculturació són probablement, les dues cares de la mateixa moneda, i que el gravat de l'anvers i/o del revers passa inevitablement per la substitució de la llengua materna de l'immigrant o dels seus descendents per la llengua oficial del país d'acollida.

Amb el factor religió enmig, i en plena Alta Edat Mitjana, no acabem de veure massa clar de quina forma els musulmans que vivien en terres properes als Pirineus van poder conèixer o coexistir amb l'antiga societat nadiua. Com a màxim, hem pensat en la possibilitat de l'existència de grups pacífics ramaders, estables

o transhumants, establerts en zones muntanyenques -ço és, aïllades, cosa que avui no equivaldria als "ghettos" urbans-. Per això a les explicacions i arguments que Joan Coromines dona per al topònim *Cavall(s)* "nom de muntanyes molt repetit a tota la zona de l'Ebre i País Valencià", ja fa temps que hi vaig afegir directament un probable ètim àrab *qabàil* "tribus", aplicable a la població de Viladecavalls (Vallès Occidental), i extensiu a l'agregat de Calders (Bages) citat l'any 1070 i el segle XII amb les formes *Vila de chavals* i *Villa Cavals* (*Onomasticon Cataloniae*, VIII, sense explicació etimològica). Val a dir que l'il·lustre filòleg no era gens amic d'admetre topònims d'origen arabobereber en el que ell anomenava "indrets massa septentrionals".

Però aquestes posicions de partida, apriorístiques i generalitzadores, defensades per personalitats egrègies de la nostra cultura -en les seves diverses branques- no ens donaran mai la clau per entendre fenòmens històrics complexos sobre els quals no disposem d'una documentació suficient. Pel que fa a l'ara, algú m'ha comentat a tall d'anècdota que una part dels musulmans que arriben a casa nostra per millorar la seva qualitat de vida -específicament els berebers magribins de la zona del Rif- tenen una idea vaga del que alguna vegada fou l'Al-Andalus i que, en certa manera, es pensen que tornen a casa seva. Si això és veritat i volem tractar-los amb el respecte que mereixen, hauríem de començar per facilitar-los el que no han aconseguit ni al seu país d'origen. Deia Alfons Quintà fa poc temps ("Avui", 27/07/99): "A Catalunya, diuen les estimacions, tenim uns seixanta mil magribins. Sembla -més estimacions- que uns dos terços són amazight (berebers) i l'altre terç àrabs. La Generalitat dona als nens magribins escolaritzats uns cursos complementaris de llengua àrab, mai de la tamazight (bereber). Sembla que hi hauria d'haver raons per tenir una més gran sensibilitat i una altra pràctica. Això acreditaria ser nacionalista. Altrament es demostra ser particularista, partidari només del que és propi, específic,

particular a Catalunya. No és el mateix”.

Potser les coses canviaran en el futur, després que el fenomen de la immigració ja ha estat considerat d'interès prioritari pels caps d'Estat i de govern comunitaris (octubre de 1999). Pel que fa a casa nostra, i salvant tota mena de distàncies, quan ens referim als immigrants, parlem prioritàriament d'un segment poblacional que també, com deia l'eslògan divulgat per la gent de Cardedeu (Vallès Oriental) quan es va commemorar el famós “mil·lenari” de Catalunya, “ells ja hi eren!”.

PERE BALAÑA I ABADIA (Barcelona, 1947) és llicenciat en Filologia Semítica (1969), Història i Geografia (1973) i Filologia Catalana (1982). Catedràtic d'institut, ha compaginat la docència amb la recerca en els àmbits de la filologia, la història, l'arabisme i la didàctica. Entre els seus llibres es poden destacar *Els noms de lloc de Catalunya* (1990), *Visió cosmopolita de Catalunya* (1991), *L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII)* (1997) i *Bibliografia comentada de l'Islam a Catalunya. Del 713 al 1153* (1998), entre d'altres.